

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

Харківське історико-філологічне товариство

Український СВІТ

у наукових парадигмах

Збірник наукових праць

Випуск 2/2015



УДК 811.161.2 + 39 (477)
ББК 81.411.1 + 63.5 (4УКР)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

- Маленко О. О., д-р філол. наук, проф. (Харків),
(головний редактор);
- Ворожбіт В. В., д-р пед. наук, проф. (Харків);
- Голобородько К. Ю., д-р філол. наук, проф. (Харків)
- Дорошенко С. І., д-р філол. наук, проф. (Харків)
- Лисиченко Л. А., д-р філол. наук, проф. (Харків)
- Ломакович С. В., д-р філол. наук, проф. (Харків)
- Новиков А. О., д-р філол. наук, проф. (Глухів)
- Борисов В. А., канд. філол. наук, доц. (Харків)
- Піддубна В. В., канд. філол. наук, доц. (Харків), (заст. головного редактора)
- Терещенко В. М., канд. філол. наук, доц. (Харків)
- Умрихіна Л. В., канд. філол. наук, доц. (Харків)
- Юр'єва К. А., канд. пед. наук, доц. (Харків)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

- Нелюба А. М., д-р філол. наук, проф., Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.
- Степаненко М. І., д-р філол. наук, проф., Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка.

Ухвалила вчена рада Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
(*протокол №5 від 6 листопада 2015 року*)

У 41 Український світ у наукових парадигмах : Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. — Харків : ХІФТ, 2015. — Вип. 2. — 148 с.

Свідectво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 3281 від 18.09.2008.

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
вул. Блюхера, 2, м. Харків, Україна, 61168

ISBN 978-966-1630-30-6

© Автори статей, 2015
© Обкладинка У. Мельникова, 2015
© Макет В. Журенко, 2015

Олена Маленко

Герої й час в українській поезії (спроба лінгвопоетичної інтерпретації) 66

Анна Мартакова

Графічні засоби мовної гри в поезії українського постмодерну 74

Василь Терещенко, Інна Остренок

Постмодерна рецепція українця: автоетнонімний вимір 78

УКРАЇНІСТИКА В КОНТЕКСТІ ЧАСУ**Яна Василенко**

Романтичний вимір топосу «Українська ніч»: поетика європейського художнього моделювання 94

Оксана Ісаєнко

Формування терміносистеми українського кіно: фіксація й типологія термінів 100

Лідія Лисиченко

Роздуми під час захисту дисертацій з мовознавчих проблем 104

Світлана Марцин, Олена Полозова

Спецкурс з українознавства як складник формування національної свідомості студента-філолога 110

Анатолій Новиков

Образ Івана Мазепи у творчості О. Пушкіна й І. Карпенка-Карого: компаративний аспект 116

Андрій Панченков

Комунікативні й семантичні конституенти проповідницького підстилю конфесійного стилю 122

ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ**Наталія Варич**

Роль національного етичного ідеалу справедливості в сучасному громадянському вихованні 134

Олена Садоха

Єдність національного й наднаціонального у вихованні громадянськості як чинник сталого безпечного розвитку суспільства 139

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

розгортає одну з найнапруженіших і найпромовистіших картин людської свідомості, не спроможної примиритися з фактом смерті [4].

Хлопавка — невелика дошка, що містить інформацію про фільм. На ній звичайно написано робочу назву фільму, імена режисера і головного оператора, номер сцени і дубля, дата і час. Звичайно її показують на початку кожного дубля. Зверху нумератора прикріплена рукоятка, якою «хлопають» для забезпечення синхронізації аудіо і відео [1: 249]. Наприклад: *Лет послідовно уникає всіх кінематографічних умовностей: сюжету, кадрування, навіть традиційної хлопавки* [2].

Отже, серед визначених нами трьох груп найбільшу в кількісному вияві складають власне кінотерміни — близько 200 термінологічних одиниць, транспозитивні — близько 120 термінів кіно, метафоричні — близько 100 терміноодиниць, що свідчить про тенденції лексико-семантичної локалізації термінів кіно та їхню виокремленість серед інших професійних терміносистем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Миславський В. Н. Кінословник. Терміни, визначення, жаргонізми / В. Н. Миславський. — Х., 2007. — 328 с.
2. Національний кінопортал «KINO-КОЛО» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.kinokolo.ua/>
3. Національний кінопортал «Cinemator» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://cinemator.org/>
4. Національний кіножурнал «Кіно-Театр» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ktm.ukma.edu.ua/>
5. Національний кінопортал «Moviestape» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://moviestape.com/>

УДК811.161.2

Лідія Лисиченко, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

РОЗДУМИ ПІД ЧАС ЗАХИСТУ ДИСЕРТАЦІЙ З МОВОЗНАВЧИХ ПРОБЛЕМ

У статті розглянуто питання про розвиток проблематики наукових досліджень загалом і дисертацій зокрема впродовж понад півстоліття, проаналізовано найбільш характерні й типові огріхи в кандидатських дисертаціях, що захищалися та захищаються. На такому значному відрізку часу окреслено основні напрями наукових пошуків і зміни, що відбувалися в лінгвістиці другої половини ХХ й на початку ХХІ століть, виділено дослідницькі знахідки й консервативні лакуни, що потребують стимулів до наукового розвитку.

Ключові слова: дисертація як науковий жанр, теоретичні питання мовознавства, напрями лінгвістичних досліджень, діалектологія, фразеологія, стилістика, алгоритм роботи над темою, наукові методи дослідження, бібліографія.

В статье рассмотрен вопрос о развитии проблематики научных исследований вообще и диссертаций в частности на протяжении более полувека, проанализированы наиболее характерные и типичные огрехи в кандидатских диссертациях, которые защищались и защищаются. На таком значительном отрезке времени обозначены основные направления научных поисков и изменения, происходившие в лингвистике второй половины XX и в начале XXI столетий, выделены исследовательские находки и консервативные лакуны, требующие стимулов к научному развитию.

Ключевые слова: диссертация как научный жанр, теоретические вопросы языкознания, направления лингвистических исследований, диалектология, фразеология, стилистика, алгоритм работы над темой, научные методы исследования, библиография.

The article deals with the issue of mainstreaming the development of scientific research in general and in particular theses for over half a century. The most characteristic and typical flaws in the master's theses are analyzed. Taking into account such a significant period of time allowed to designate the basic directions of scientific research and the changes taking place in the linguistics of the second half of the twentieth and early twenty-first centuries and to highlight the research findings and conservative gaps requiring incentives for scientific development.

Key words: the master's thesis as a scientific genre, theoretical questions of linguistics, linguistic research directions, dialect studies, phraseology, stylistics, algorithm of work on the topic, scientific methods of research, bibliography.

60 років тому (19 травня 1955 року) я захистила кандидатську дисертацію і з цього розпочалася моя робота в спеціалізованих учених радах із захисту дисертацій як опонента, як члена ради, як голови, як наукового керівника дисертантів. На той час науковців-філологів із науковими ступенями та званнями було мало, а потреба в таких кадрах була велика, тому мене широко використовували як опонента. При читанні й обговоренні дисертацій завжди виникають роздуми щодо їхнього змісту. Однак ми рідко ставимо питання такого порядку (наприклад, про методи та спрямування досліджень певного періоду) і важливі проблеми, що виникають, залишаються в минулому так і не вирішеними. І сьогодні є потреба й бажання підвести підсумок «ума холодних наблюдений и сердца горестных замет».

Тож у поданій роботі, по-перше, розглядаємо питання про розвиток проблематики наукових досліджень загалом і дисертацій зокрема впродовж понад півстоліття; по-друге, аналізуємо найбільш характерні типові огріхи в кандидатських дисертаціях, що захищалися та захищаються (це становить мету розвідки). На такому значному відрізку часу помітні пошуки й зміни, що відбувалися в лінгвістиці другої половини XX й на початку XXI століть, помітні й дослідницькі знахідки та консервативні лакуни, що потребують стимулів до наукового розвитку.

Одразу після Великої Вітчизняної війни постало питання про поновлення наукових програм, започаткованих у передвоєнні роки. Зокрема, з перших років після звільнення України від фашистських загарбників в українській лінгвістиці поновлюється програма зі збирання діалектних явищ для укладання лінгвістичних карт, виданих як «Атлас української мови» (АУМ) у трьох томах. Патріотичне піднесення спонукало до прискореного обстеження діалектного обширу країни з метою збереження для історії культури народу. Відбувається аналіз зібраних матеріалів та опис окремих діалектів і діалектних груп, що виливається в написання дисертацій із діалектології. Матеріали збиралися за спеціальною програмою,

складеною за матеріалами й відомостями, знаними з кінця XVIII століття та проаналізованими професорами XIX століття.

Такою роботою займалися свого часу й найвидатніші вчені, як, наприклад, О. О. Шахматов, О. І. Соболевський, О. О. Потебня, М. М. Дурново [1]. Матеріали ці збиралися в окремих населених пунктах за заздалегідь визначеними ознаками, через що поза увагою і збирачів матеріалу, і його дослідників залишилися ті риси, що властиві кожній окремій говірці і які, власне, часто і визначають розвиток мови. Розроблені в той час методи діалектологічних досліджень нерідко використовують у наукових роботах і досі, хоча відбулися значні зміни в обсязі опрацьованого матеріалу, зросла кількість аспектів його дослідження.

Другий традиційний напрям, що представлений у дисертаціях 1950-х років, становили вивчення й характеристика мови українських пам'яток ділового мовлення, грамот, міських книг, офіційних документів та ін. Ці дисертації характеризували мову документів за традиційним планом: лексика, фонетика, морфологія, меншою мірою — синтаксис. Не вистачало зіставного аспекту, а також застосування методики відносної хронології, що могло б дати поштовх до глибокого проникнення в таїни мови. У ряді наукових робіт на теми з історії мови й досі не вистачає таких, які б синтезували здобутки попередників, містили б такі узагальнення, що особливо виявляється в підсумкових частинах розділів і цілих дисертацій.

У 1950-х роках відбулися цікаві й плідні дискусії, що дали поштовх до вивчення нових аспектів лінгвістики. На середину 1950-х років припадає дискусія, присвячена теоретичним питанням мовознавства, яка мала позитивне значення, бо обмежила тиск цього вчення на лінгвістів і зняла певні обмеження в традиційних наукових напрямках [3: 125]. Необмежені путами «нового вчення про мову» лінгвісти видали цілий ряд фундаментальних праць, які до того часу не публікувалися. Лінгвістична дискусія 1950 року мала передісторію, пов'язану з теоретичною спадщиною академіка М. Я. Марра. Цей учений був видатним дослідником середземноморських і передньоазійських, картвельських мертвих мов і культур та відбиття їхніх наслідків у живих мовах. Після Жовтневої революції 1917 року, коли виникла потреба в інтерпретації філософських питань мовознавства у світлі марксистсько-ленінської філософії, М. Я. Марр зробив спробу створити «нове вчення про мову», основою якого стали цитати з праць класиків марксизму-ленізму.

У вченні М. Я. Марра був ряд суперечливих, неправильних положень, із приводу яких і виникла дискусія. Однак справа була не тільки в цьому, а більшою мірою в діяльності «учнів» академіка, які, як це часто водиться, визнавали філософію мови вченого та його лінгвістичну методологію, пов'язану зі стадіальністю розвитку мов, їхнім схрещуванням, із розумінням мови як класового явища і т. п., єдино правильними, а всі інші напрями вважалися антимарксистськими або маргінальними. Таким чином, у мовознавстві виник культ особи М. Я. Марра, що призвело до певного застою в лінгвістиці. У дискусії взяли участь провідні лінгвісти Радянського Союзу. У результаті були сформульовані методологічні положення мовознавства, що достатньою мірою враховували й тенденції світової науки. Сьогодні псевдомарксистські положення теорії акад. М. Я. Марра вийшли з наукового обігу, однак його лінгвістичні методи й підходи, пов'язані з теорією «єдиного глотогонічного процесу», використовуються. Важливу роль відіграла участь у цій дискусії Й. В. Сталіна, хоч він й одразу застерігав, що виступає не як лінгвіст, а як марксист. Однак після цього почали говорити про нове вчення Сталіна про мову й корелювати з ним свої праці, що й у дисертації внесло певні риси «начотництва» й формалізму.

Разом із філософією мови академіка М. Я. Марра були призабуті його конкретні дослідження в галузі палеонтології близькосхідних мов. До цих праць і сьогодні звертаються дослідники в сучасних роботах із культур і мов Близького Сходу й Середземномор'я, як свого часу акад. В. В. Іванов і Т. В. Ганкрелідзе, автори монографії «Індоевропейська мова та індоевропейці. Реконструкція та історико-типологічний аналіз прамови й протокультури» [4], а академік М. Я. Марр саме в цій царині був фахівцем.

Необхідно звернути увагу дослідників, особливо молодих, на деякі, здавалося б, технічні питання організації тексту, що мають першорядне значення для жанру дисертації. Розділ мовознавства, названий стилістикою, почав свій розвиток з кінця XIX — початку XX століть, що було пов'язано з працями психологічного спрямування О. О. Потебні, К. Фослера, учня Ф. де Соссюра Ш. Баллі, який розглядав мову як творчість. Із цього ж часу питання стилістики під різними назвами розглядалися й у радянському мовознавстві, однак у цій галузі було багато різночитань і різних інтерпретацій понять, термінів, аспектів, що потребували приведення до єдиного наукового апарату. Тому обговорення питань стилістики мало нагальний характер. У результаті цього були визначені предмет і завдання стилістики, розмежовані стилістика лінгвістична й літературознавча, вироблений науковий інструментарій до кожної із цих філологічних царин. Після цього дослідники звернули увагу на поставлені на сторінках наукових видань (особливо журналів «Мовознавство» та «Вопросы языкознания») теоретичні положення стилістики й лінгвістики тексту. Здавалося, визначено їхні основні поняття, однак на захисті дисертацій зі стилістики ще довго ставили запитання: «А як Ви розумієте стилістику?»

За півстоліття з часу дискусії стилістика розвинулася в багатовимірну науку, що взаємодіє з філософією антропоцентризму й когнітивістики, з проблемами етнокультурології, міфотворчості. У цьому розділі мовознавства з'явилися різні напрями, залежні від аспектів і методів дослідження. Однак у темах кандидатських дисертацій мало представлене це різноманіття, що пригальмовує розвиток нових ідей. Часто такі дисертації клонують праці попередників, що сприяє кар'єрному зростанню й поширенню наукового досвіду керівників, але не є внеском у науку. Щойно захистившись, молодий учений уже сам керує науковими дослідженнями, і в такий спосіб з'являються дисертації-близнюки.

Сучасна ж стилістика пропонує молодим ученим широкі можливості як для постановки нових питань, так і для розроблення нових методів досліджень, на що мало звертається увага. Особливого значення набуває методика синтезу вже здобутого за тривалий час досвіду.

На повоєнний час припадає піднесення інтересу мовознавців не тільки до універсальних явищ мови як знакової системи і засобу спілкування, а й до тих, що характеризують самобутність мови, культурних традицій. Очевидно, цим був зумовлений спалах інтересу до фразеології, що почала вивчатися в різних аспектах наукового аналізу — від збирання з різних джерел фразеологічних одиниць до розробки теоретичних засад фразеології як розділу лінгвістики.

Вивчення фразеології стає одним із пріоритетних напрямів і в українському мовознавстві. Темі дисертацій мають переважно структурно-семантичне спрямування із застосуванням методів таксономічно-класифікаційних.

Великий обшир фразеологічного матеріалу, його складність і різноплановість давали можливість обмежувати новизну й актуальність теми новизною матеріалу (різні фразеосемантичні групи) й недостатністю їхнього вивчення. Тому роботи

з фразеології нерідко перегукувалися, а то й були подібні, відрізняючись тільки прикладами. Звичайно, на фразеологічній ниві були й помітні наукові здобутки, до яких можна віднести праці Л. Г. Авксентьєва, В. С. Калашника, В. Д. Ужченка (на основі наукових досліджень того часу останній створив цілу наукову школу фразеологів у Луганську), О. С. Юрченка. Сьогодні в багатьох кандидатських дисертаціях з фразеології спостерігається дрібнотем'я й дотримання певних трафаретів у розв'язанні поставлених питань, декларування методів когнітивної чи антропоцентричної лінгвістики без будь-якої інтерпретації їхньої сутності в практиці.

Років тридцять тому в роботах моїх аспірантів були досліджені питання структурно-семантичної організації фразеосемантичних груп (на матеріалі системи фразеологізмів із темпоральним значенням (робота П. О. Редіна) та особливостей мотивації фразеологічних значень (робота І. В. Тимченко) [2], однак їхня новизна не була належно поцінована самими авторами (опубліковані тільки дрібні фрагменти), а через те й колегами.

В останні два десятиліття у вивчення мови запроваджуються здобутки психології, і цей аспект дозволяє повернутися до проблем, досліджуваних попередниками, і по-новому поглянути на них із метою більш глибокого осягнення мови як явища й мовної особистості як носія мови.

Багато питань виникає при визначенні основного алгоритму роботи над обраною темою: мета, завдання, актуальність, новизна і (особливо) методи дослідження. Почнемо з останнього, бо воно найскладніше.

Метод дослідження пов'язаний із шляхом вивчення та розв'язання поставленого питання і застосуванням конкретних прийомів. Існує значний обсяг літератури про методи й прийоми дослідження: розділи в курсах вступу до мовознавства й загального мовознавства, спеціальні монографії, що характеризують методи наукових досліджень у багатьох аспектах. Однак для дисертантів питання про методи, що застосовуються в роботі, є прикрою перепоною. Річ у тім, що дисертант пише вступ, де містяться названі питання, не на початку роботи, а після її завершення й часто не розуміє, навіщо все це потрібно, коли він і так уже все зробив. Насправді ж визначення методів необхідне вже при формулюванні теми, мети і завдань дисертації, бо для кожного завдання можна і треба визначити відповідні методи чи прийоми. Без урахування необхідності визначати методи, зумовлені завданнями роботи, їхня характеристика видається набором випадкових назв, що не завжди відповідають текстові дисертації.

При будь-якому дослідженні в залежності від його мети використовують два загальнонаукових методи — аналіз і синтез. Термін «аналіз» ми часто чуємо й читаємо в текстах робіт, але його не завжди згадують у загальній характеристиці методів, застосованих у роботі. Щодо синтезу, то про нього згадують рідко, про це свідчать недоречні формулювання висновків, що стосується як загальних висновків до дисертації, так і висновків до її окремих розділів. Саме ця заключна частина і є синтезом відповідного наукового пошуку.

Текст дисертації й кожен її фрагмент чи параграф мають певну структуру: основна теза параграфа (чи гіпотеза на основі узагальнення попередніх знань) ґрунтується на основі синтезу: аргументи — пояснення завдань (аналіз у поєднанні з узагальненням кожного рівня, докази-приклад); висновки — узагальнення, підсумок усього сказаного. Порядок цих компонентів у роботі може бути різним залежно від шляху міркувань і відповідно до побудови тексту на основі дедукції чи індукції, але наявність усіх компонентів надає текстові завершеності.

Усередині кожного розділу чи його частини передбачено певне завдання, при визначенні якого необхідно вибрати й методи його розв'язання.

Часткові власне лінгвістичні методи залежать від теми, її належної інтерпретації та розв'язання, від належності до певного розділу мовознавства, аспекту дослідження, методологічних засад, напряду, у межах, поняттях і термінах якого проводиться наукове дослідження. Тому неприпустимо обирати набір методів, не враховуючи сказаного, особливо завдань і змісту роботи.

При визначенні наукової вартості роботи чи не на першому плані окреслюють її актуальність і новизну. Ці два поняття пов'язані між собою, але не тотожні, через що і визначення їхнє має бути різне.

Актуальність теми визначається не тим, що досліджуване питання ще не було предметом наукового (спеціального, окремого і т. ін.) дослідження, а його місцем у науковому пошуку в певній галузі чи проблемі мовознавства.

Дисертація має конкретні завдання, що зумовлюють її зміст і структуру. До кожного кроку дослідження існують і певні методи й прийоми (конкретні пошукові дії). Усяке дослідження починається зі спостереження й добору на його основі матеріалу для роботи. Цьому етапові в лінгвістиці найчастіше відповідають прийоми суцільної або часткової вибірки (із певного матеріалу — текстів, різного роду записів, словників і т. ін.) і відповідних узагальнень. На основі здобутого матеріалу класифікаційно-таксономічними методами розробляється класифікація явища, яка виявляє найбільш суттєві ознаки проаналізованого, що виступають підмурівками для дальшого аналізу.

У лінгвістичних наукових роботах із великим обсягом матеріалу часто звертаються до кількісних характеристик місця явища в проаналізованому обширі. Цей метод нерідко помилково називають статистичним, хоча до статистичних обчислень і характеристик майже не звертаються. Насправді звичайно вдаються до арифметичних кількісних оцінок, що для більшої «наукоподібності» можна назвати квантитативним.

У наступному викладі в роботі кожному розділові відповідають методи, адекватні поставленому в ньому завданню й досліджуваному матеріалові (наприклад, лексико-семантичний (із методами компонентного), структурно-семантичний, словотвірний, синтаксичний, текстологічний аналіз тощо), певній системі й послідовності залежно від місця в структурі мови, а не безсистемно — аби більше. Саме через таку недбалість до характеристики методів і була поставлена вимога: розкрити, де, коли і в якій частині роботи застосовують той чи інший метод дослідження.

Одним зі складників дисертації є список використаної літератури, або бібліографія. У сучасних наукових дослідженнях спостерігається тенденція до необґрунтованого зростання обсягу бібліографічного реєстру роботи (здається, що автор думає не про доцільність у використуванні тієї чи тієї роботи, а про їхню кількість). Тому буває, що літератури до дисертації додається більше, ніж можна прочитати за все життя.

На початку 1950-х років списки використаної літератури були порівняно невеликі, зате в них були відбиті наявні на той час фундаментальні класичні праці, чому сприяла й публікація в той період мовознавчих студій О. О. Потебні, П. Ф. Фортунатова, Ф. І. Буслаєва, О. І. Бодуена де Куртене, О. О. Шахматова, О. М. Пешковського та ряду інших видатних учених-лінгвістів. Із плином часу і розвитком лінгвістики зростає й кількість літератури з різних проблем цієї науки, тож нові покоління дисертантів починають без належної селекції збільшувати

обсяг списку використаної літератури. І часом виникає питання, чи міг автор дисертації (аспірант, докторант) прочитати такий обсяг літератури за час її написання і чи всі поіменовані праці мають належну наукову вартість, бо в самій роботі посилання на джерела часто зводяться до великої кількості цитат без належного коментування дослідника, а то й до довгого переліку авторів без будь-якої вказівки на роль праць того чи того з них у розв'язанні поставленої проблеми. При цьому не враховується відносна хронологія наукового доробку вчених і теоретична вага їхніх наукових поглядів.

Положення цієї статті не вирішують зачеплених у ній питань, а, сподіваємося, стануть предметом роздумів для читача — студента, аспіранта, наукового керівника.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Хрестоматия по истории языкознания XIX–XX веков* / Сост. В. А. Звегинцев. — М. : Учпедгиз, 1956. — 458 с.
2. *Лисиченко Л. А.* Кафедра української мови Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди : традиції, досвід, персоналії / Л. А. Лисиченко, О. А. Олексенко, О. О. Маленко, Т. Ю. Лисиченко. — Х. : Монограф, 2014. — 124 с.
3. *Лисиченко Л. А.* Харківська філологічна школа. Лінгвістичні традиції / Л. А. Лисиченко, Т. Ю. Лисиченко. — Х. : НТМТ, 2015. — 232 с.
4. *Гамкрелидзе Т. В.* Индоевропейский язык и индоевропейцы. Реконструкция и историко-типологический анализ праязыка и протокультуры / Т. В. Гамкрелидзе, В. В. Иванов. — Тбилиси : Издательство Тбилисского университета, 1984. — 1328 с.

УДК 811.161.2 : 378.147

Світлана Марцин, Олена Полозова,

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

СПЕЦКУРС З УКРАЇНОЗНАВСТВА ЯК СКЛАДНИК ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТА-ФІЛОЛОГА

У статті проаналізовано зміст спецкурсів з українознавства, передбачених навчальним планом для спеціалізації українознавство на філологічних факультетах ВНЗ, і порушено питання впливу спецкурсів з українознавчих дисциплін на формування національної свідомості студента-філолога.

Ключові слова: національна свідомість, патріотичне виховання, спецкурс з українознавства.

В статье проанализировано содержание спецкурсов по украиноведению, предусмотренных учебным планом для специализации украиноведение на филологических факультетах вузов, и затронут вопрос влияния спецкурсов по украиноведческим дисциплинам на формирование национального сознания студента-филолога.

Ключевые слова: национальное сознание, патриотическое воспитание, спецкурс по украиноведению.